

تبیین راهکارهای اجرایی دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا دانشگاه تهران با تاکید بر آسیب‌شناسی و ساماندهی کیفیت وضع موجود*

سید غلامرضا اسلامی^۱ (نویسنده مسئول)، سید یحیی اسلامی^۲، رضا نقدبیشی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۲/۱۲

چکیده

پژوهش حاضر با توجه به تغییرات در ساختار مدیریتی دانشکده هنرهای زیبا که منجر به تبدیل وضعیت قبلی به پردیس گردید و با هدف تهیه طرح جامعی که در سه حوزه مدیریت اجرایی، میانی و راهبردی در سه مرحله‌ی زمانی گذشته، حال و آینده به منظور ترسیم نقشه‌ی راه در ساماندهی و توسعه‌ی کیفی پردیس هنرهای زیبا باشد شکل گرفته است. این نوشتار، به عنوان بخشی از طرح جامع یاد شده، با پرداختن به بازه‌ی زمانی "حال" و "تبیین مشکل" به هدف ذکر شده پرداخته است. بر این اساس روش پژوهش شامل راهبرد مشابه سازی همراه با راهکارهای مصاحبه با اساتید صاحب‌نظر و طرح پرسشنامه از دانشجویان دانشکده معماری و تحلیل این اطلاعات بوده و بر این پایه، مصاحبه با اساتید به صورت انتخاب تصادفی و طرح پرسشنامه نیز بر پایه‌ی مدل شبکه‌ای پایا و هدفمند که برای طرح جامع طراحی شده بود و از میان ۱۱۱ دانشجو در مقاطع کارشناسی تا دکتری با ضریب روایی ۰/۸۳ (آلفای کرونباخ) صورت پذیرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد اهداف سه‌گانه‌ی پژوهشی، آموزشی و کاربردی با عوامل پنجگانه‌ی سامانه‌ی آموزش عالی دارای شرایط مختلف ارتباط در طیفی پنج درجه‌ای می‌باشند که نیازمند جبران و یا تقویت در برخی شاخصه‌ها هستند.

واژه‌های کلیدی

طرح جامع، دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا، وضع موجود، آسیب‌شناسی، آموزش معماری.

۱. دکتری معماری، گرایش برنامه ریزی توسعه، استاد دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران
۲. دکتری معماری، استادیار دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران
۳. دکتری معماری، گرایش آموزش معماری محیط - رفتار محور، استادیار گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن،

ایران

* این مقاله از طرح پژوهشی با عنوان "مدلسازی راهکارهای اجرایی دانشکده معماری بر اساس آسیب‌شناسی وضع موجود و ساماندهی حال" به شماره ۹۱۰۱۰۰۷/۱/۰۲ و زیر نظر معاونت پژوهشی پردیس هنرهای زیبا دانشگاه تهران استخراج گردیده است.

۱. مقدمه

در لایه‌های مختلف موجود در دانشکده صورت گرفته است. همچنین این تبیین مشکل با رویکردی بر نظریه‌های فلسفه‌ی توسعه‌ی ای، ساماندهی، توانمندسازی و گسترش مورد نظر بوده است. به این معنا که در ساماندهی، منظم کردن شرایط، در توانمندسازی، تزریق انرژی‌های لازم، تأمین کمبودها و از بین بردن نقایص و در مرحله آخر گسترش مورد نظر است که نهایتاً به توسعه‌ی کیفیت‌ها پرداخته خواهد شد. بر این اساس، مقاله‌ی حاضر تلاش دارد تا با مرور موضوعات یاد شده، به ارائه‌ی راه حل‌ها و راهکارها با تأکید بر آسیب شناسی وضع موجود و ساماندهی حال بپردازد.

۲. هدف و ضرورت‌های پژوهش

تغییرات و پیشرفت‌های اطراف و در حوزه‌های مختلف باعث تغییرات چشمگیر و مؤثر در نحوه رویارویی مراکز آموزش عالی با نحوه آموزش و کمیت و کیفیت مرتبط با آن می‌شود. تعیین و تبیین اهداف و برنامه‌های آتی در زمان‌های مدت دار (کوتاه مدت، میان مدت، بلند مدت) روشی در جهت رسیدن به آینده مطلوب به صورت قطعی تر می‌باشد که در نتیجه آن نیز دانشکده توان واکنش مناسب به تغییرات محیط اطراف خود را پیدا می‌کند. استفاده از یک طرح بر مبنای برنامه دهی و برنامه ریزی برای آتی، به عنوان یک ضرورت شناخته شده است تا طی آن مدیریت دانشکده بتواند جهت گیری‌های خود را در آینده معین ساخته و به تجهیز دانشکده در مقابل تحولات و تغییرات احتمالی بپردازد. به دلیل بررسی این پژوهش به صورت طرح جامع، علاوه بر اینکه هدف، تأکید بر نظریه‌های توسعه‌ای به جای پرداختن به فلسفه گذشته نگر حقیقت جو می‌باشد، تأکید بر نظریه‌ای که مبتنی بر تبیین واقعیات موجود (وضعیت اکنون) و به منظور طراحی آینده ممکن است نیز می‌باشد. هدف در این طرح برنامه‌ای است و فرآیند توسعه^۱ را برای انجام آن مهیا می‌سازد.

۳. ادبیات و پیشینه‌ی پژوهش

در بررسی ادبیات و پیشینه‌ی پژوهش اولین مقوله اصلی مورد بررسی، واکاوی در پژوهش‌هایی که به شکلی ویژه به بررسی وضعیت پردیس هنرهای زیبا پرداخته‌اند مورد نظر بوده است. با توجه به سابقه‌ی پردیس هنرهای زیبا، پژوهش‌های متعددی تلاش داشته‌اند تا به بررسی جنبه‌های مختلف امر آموزش در این نهاد آموزشی بپردازند. بر این اساس و با نگاه به منابع موجود در خصوص پردیس هنرهای زیبا، مروری بر مجموعه‌ای از مطالعات گذشته‌نگر و تاریخ نگار (شورای دانشگاه تهران، ۱۳۱۹؛ محبوبی اردکانی،

مقاله حاضر حاصل بخش دوم از طرح جامع آموزش معماری پردیس هنرهای زیبا دانشگاه تهران می‌باشد و چهار مرحله از مدیریت شامل اشاره به "حفظ موضوعاتی که در گذشته وجود داشته‌اند و واجد ارزش بوده‌اند"، "بهینه‌سازی وضع موجود" و پس از آن "ایجاد پیشرفت و شتاب برای توسعه در آینده نزدیک" و نهایتاً "کیفیت بخشی برای رسیدن به ایده آل‌ها در آینده دور"، موارد مورد نظر برای دستیابی به طرح جامع بوده‌اند. با توجه به اینکه تمرکز پژوهش در بخش اول طرح جامع (اسلامی، ۱۳۹۰؛ اسلامی و نقدبیشی، ۱۳۹۱) با تکیه بر گردآوری و تحلیل اطلاعات "موجود" در حوزه‌ی "گذشته" آموزش معماری در پردیس هنرهای زیبا و در دو قسمت زمانی قبل از انقلاب اسلامی و بعد از انقلاب فرهنگی بوده است، بخش دوم شامل تأکید بر روش‌های منطقی برای "ساماندهی اطلاعات موجود" همراه با "تدقیق و تحلیل نظرات" صاحب‌نظران، اساتید و دانشجویان دانشکده معماری برای رسیدن به اجماعی در موضوع طرح پژوهشی به منظور ارائه‌ی راهکارهای اجرایی در حوزه‌ی مدیریت میانی و ساماندهی حال می‌باشد. همانطور که سه موضوع اطلاعات، انرژی و تشکیلات در سیستم‌ها (سامانه‌ها) (اسلامی، ۱۳۸۶) مورد نظر است، پژوهش به بررسی اطلاعات می‌پردازد که این اطلاعات معطوف به سیستمی است که از نظر تشکیلاتی نظم خاصی دارد.

- در تعریف جدیدی که از نظر مدیریتی و عملیاتی، توسط تبدیل شدن دانشکده هنرهای زیبا به پردیس هنرهای زیبا، ایجاد گردیده است، علاوه بر دو لایه مدیریت میانی (ستاد) و بخش آموزشی و پژوهشی که شامل اساتید و دانشجویان (صف) می‌شود، لایه‌ای اولیه و در جایگاهی بالاتر در مدیریت عالی اضافه شده است که تعیین کننده‌ی سیاست‌ها و راهبردهای کلان می‌باشد. این مهم باعث شده است که پردیس هنرهای زیبا به عنوان زیرمجموعه‌ای قدرتمند در مجموعه‌ی دانشگاه مادر، نقش اساسی و همگام با وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای تعیین و الگوسازی ساختار نظام آموزش معماری به آن تفویض شده باشد و با نیل به چنین جایگاهی پردیس هنرهای زیبا به نقشی برنامه ریزانه، سیاستگذارانه و الگوساز دست یافته است که نیاز به یک رویکرد توسعه‌ای همه جانبه و در قالب طرحی جامع دارد.

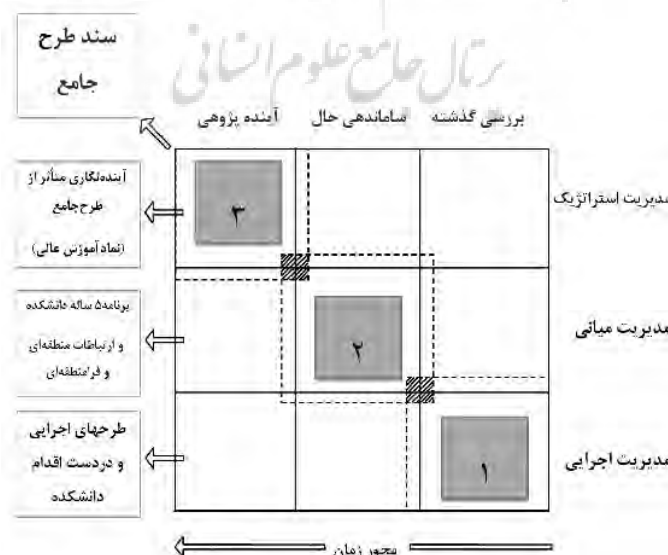
- جایگاه پژوهشگران این طرح، "تبیین مشکل" است که این بیان به کمک برگزاری جلسات متعدد نظرخواهی، مصاحبه و نظرسنجی و همچنین طرح پرسشنامه‌هایی

برنامه‌ی عملیاتی دانشکده‌ی معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی صورت پذیرفته که در این پژوهش سؤال اصلی مطرح شده برای پژوهش از اعضای هیئت علمی عبارت بود از: "ما به عنوان دانشکده‌ی معماری و شهرسازی چه می‌خواهیم باشیم؟" (همان منبع، ۲۸) که به عنوان نتیجه گیری، "بیانیه‌ی چشم انداز دانشکده معماری و شهرسازی" ارائه شده بود.

دومین مقوله اصلی بررسی مطالعات و پژوهش‌هایی در خصوص راهکارهایی برای ساماندهی کیفیت آموزش به صورت عام از قبیل بررسی شاخص‌های کیفیت بخشی به بحث آموزش (Cave, 1997; Lisievici, 2015; Pfeffer, 2015; Sayed & Ahmed, 2015) از منظر دانشجویان (Tale'pasand et al., 2009) و پژوهش‌هایی مبتنی بر تعیین شاخصه‌های ارزیابی و مدل‌سازی در آموزش عالی (سعادت‌مند، ۱۳۸۳؛ بازارگادی و آذری احمدآبادی، ۱۳۸۷؛ یمنی دوزی سرخابی و ارشادی، ۱۳۹۲) که در جامعه زمینه مورد بررسی و واکاوی تطبیقی قرار گرفتند و تلاش گردید تا بر این اساس مدل شبکه‌ای پایا و هدفمند منتج از ساختار نظری پژوهش طراحی گردد. نهایتاً با بررسی‌های انجام شده و در شکل یک پژوهش متمرکز جامع با تکیه بر برنامه ریزی و برنامه دهی و همچنین ارائه طرح در سه مرحله‌ی زمانی گذشته، حال و آینده که پهنه‌ای از اطلاعات را در سه سطح سیاست‌های راهبردی، برنامه‌های میانی و طرح‌های اجرایی مورد بررسی قرار دهد، پژوهش مشابهی یافت نشد که بر این پایه، اهداف پژوهش حاضر مبتنی بر یافتن مدل مورد نظر در این موضوع متمرکز گردید.

۱۳۵۰؛ ساعد سمیعی، ۱۳۸۲؛ عزیزی، ۱۳۸۲؛ ایزدی، ۱۳۸۳؛ بحرینی و طیبیان، ۱۳۸۶؛ زرگری نژاد، ۱۳۸۶؛ اعتصام، ۱۳۸۷؛ دیبا، ۱۳۸۷؛ سلطان زاده، ۱۳۸۷؛ درودگر، ۱۳۸۸؛ دوزدوزانی، ۱۳۸۹؛ نقدبیشی، ۱۳۸۹) با محوریت بحث در موضوعاتی از قبیل الف) روش‌های آموزش، ب) بنیان‌گذاری دانشکده، ج) سیاست‌گذاری‌های کلی و د) گزارشات توصیفی - تحلیلی قابل دستیابی است که ویژگی اساسی این مطالعات بررسی توصیفی شرایط گذشته در پردیس هنرهای زیبا است. همچنین علاوه بر پژوهش‌های ذکر شده و در ارتباطی نزدیک‌تر با مقولات مورد نظر پژوهش حاضر، با رویکرد برنامه ریزی کوتاه مدت تا بلند مدت توسط اداره کل برنامه ریزی معاونت طرح و برنامه دانشگاه و با عنوان برنامه استراتژیک و برنامه پنج ساله دانشگاه تهران (۱۳۸۳) سعی در پیش بینی وضعیت آینده داشته است که در یک نگرش کل نگر وضعیت موجود و آینده را به تصویر در آورده است. همچنین شورای دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا (۱۳۸۸) با تاکید بر توسعه در زمینه رشته‌های جدید نیز پیشنهادهای در این مورد و در قالب گزارش جلسات مشترک ارائه داده است.

از طرف دیگر، در مقیاس داخلی و در مقایسه با سایر دانشکده‌های مطرح و شاخص معماری در کشور، ندیمی (۱۳۸۳) پژوهشی با عنوان "درآمدی بر تدوین چارچوب برنامه راهبردی دانشکده‌ی معماری و شهرسازی" در دانشگاه شهید بهشتی مورد پژوهش و مطالعه قرار داده است. این پژوهش با هدف درک ضرورت برنامه‌ای راهبردی که جهت گیری‌های کلان آینده و به تبع آن سیاست‌های اجرایی و

شکل ۱. ساختار نظری پژوهش در سه مرحله‌ی مدیریت و سه دوره‌ی زمانی، ماخذ: نگارندگان

۴. روش تحقیق

طرح پژوهشی حاضر، قسمت دوم از طرح جامع آموزش معماری در دانشکده‌ی معماری پردیس هنرهای زیبا می‌باشد، و همچنین به دلیل اینکه روش تحقیق بر مبنای ساختار نقشه‌ای^۲ و بر اساس مقایسه‌ی موضوعات مورد نظر پژوهشگران این طرح بوده، شکل‌گیری این پژوهش بر اساس روش مشابه سازی^۳ و بر پایه تقسیم‌بندی روش‌های چپین^۴ (1974) صورت گرفته که شامل آمایش اطلاعات به صورت جامع و در سه مرحله‌ی گذشته، حال و آینده مورد بررسی قرار و تاکید بر نظریه‌ای که مبتنی تبیین واقعیات موجود (اکنون) و به منظور طراحی آینده ممکن، جایگزین پرداختن به فلسفه گذشته نگر حقیقت جو شده است.

بدین منظور، پژوهش به سه قسمت اساسی تقسیم شده است که به ترتیب مورد بررسی قرار گرفته‌اند و شامل: (۱) آسیب شناسی وضع موجود با نگاه به گذشته به جهت بررسی موارد مثبت و منفی آن؛ (۲) تشریح وضع موجود بر اساس نظرات اساتید و صاحب‌نظران و طرح نظرسنجی از دانشجویان دانشکده معماری برای آسیب‌شناسی و ساماندهی حال؛ (۳) با استفاده از دو قسمت انجام شده در مراحل قبل که به صورت مقایسه‌ای بررسی شده است، به صورت آماری و استنتاجی، پیشنهادهایی برای آینده جهت

ارائه به پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران و سایر نهادهای سیاست گذار و تصمیم گیرنده مرتبط مطرح شده است. افزون بر این، در موضوع "تبیین مشکل" از دو ابزار مصاحبه و پرسشنامه استفاده گردید و با توجه به تعدد نظرات مختلف، دو معیار نظرات اساتید و دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت. در مرحله‌ی اول از ابزار مصاحبه با اساتید، صاحب‌نظران و مسئولین اجرایی پردیس هنرهای زیبا و دانشکده‌ی معماری در گرایش‌های مختلف موجود و به صورت تصادفی اقدام شد و سؤالاتی در این خصوص مطرح گردید تا نسبت به کشف کدهای قوی یا ضعیف که در "مدل شبکه‌ای پایا و هدفمند" (جدول ۱) موجود بودند، اقدام گردد. در مرحله‌ی بعد، ارائه پرسشنامه‌ای که با استفاده از چارچوب نظری طرح و با استفاده از سامانه‌ی ساختار یافته از مدل شبکه‌ای مذکور کدگذاری شده بود طراحی گردید و پس از گذراندن آزمون‌های اعتبارسنجی، بین دانشجویان دانشکده‌ی معماری در مقاطع و رشته و گرایش‌های مختلف توزیع گردید (۱۱۱ دانشجو) و سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. همچنین پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ مورد اعتبار سنجی قرار گرفت که عدد حاصل ۰/۸۳ نشان‌دهنده‌ی روایی و اعتبار کافی برای پرسشنامه بود.

جدول ۱، مدل شبکه‌ای پایا و هدفمند دانشکده‌ی معماری، ماخذ: نگارندگان

گذشته	حال	آینده نزدیک	آینده دور
۱	۲	۳	۴
۵	۶	۷	۸
۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
اهداف پژوهشی: تولید علم			
گذشته	حال	آینده نزدیک	آینده دور
۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۲۱	۲۲	۲۳	۲۴
۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
اهداف آموزشی: تربیت نیروی متخصص			
گذشته	حال	آینده نزدیک	آینده دور
۳۳	۳۴	۳۵	۳۶
۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
۴۱	۴۲	۴۳	۴۴
۴۵	۴۶	۴۷	۴۸

اهداف کاربردی: ارتباط با نیازهای مردم و صنعت

۵. ساختار نظری پژوهش

ساختار نظری در نظر گرفته شده برای طرح پژوهشی، مطابق شکل ۱، بر اساس بررسی گذشته، ساماندهی حال و آینده پژوهی و در سه سطح سیاست‌های کلان و راهبردی (استراتژیک)، برنامه‌های میانی و طرح‌های اجرایی و بر مبنای سه مرحله مدیریت راهبردی (استراتژیک)، میانی و اجرایی است که حالت‌های یک تا سه به صورت خاص به عنوان طرح‌های پژوهشی مستقل و زیر مجموعه‌ی طرح جامع در نظر گرفته شده که مرحله شماره یک طرح شامل بررسی گذشته و استفاده از نقاط قوت و ضعف برای جهت‌گیری توسعه‌ای بوده است (اسلامی، ۱۳۹۰). در مرحله سوم، طرح در ساختاری آینده‌پژوه به آینده‌نگاری در مورد دانشکده معماری می‌پردازد و مقاله‌ی حاضر تنها به مرحله‌ی شماره دو به منظور "مدلسازی راهکارهای اجرایی دانشکده معماری بر اساس آسیب‌شناسی وضع موجود و ساماندهی حال"، به بررسی وضعیت موجود با هدف "تبیین مشکل از منظر کاربران اصلی دانشکده معماری" پرداخته است. همچنین نمودار یک، جایگاه کار پژوهشگران را تعیین می‌نماید که در این مرحله نوعی الزام را برای حرکت به سمت مدیریت میانی به نمایش می‌گذارد. بر این پایه، قرارگیری در سطح و جایگاه مدیریت میانی دو نوع رفتار را نمایان می‌سازد: اولی نسبت به طرح در وضعیت گذشته و دومی نسبت به طرح در مرحله‌ی آینده است که از طرفی متأثر از گذشته و از سویی دیگر تأثیرگذار بر آینده و مقدمه‌ای بر آن خواهد بود و اعتقاد بر این است که وضعیت حال با گذشته و آینده دارای هم‌پوشانی می‌باشند. افزون بر این، در این ساختار هر مرحله از مدیریت منتج به دستورالعملی می‌گردد. در سطح مدیریت راهبردی (استراتژیک) آینده‌نگاری متأثر از طرح جامع رخ می‌دهد که وظیفه‌ی آن تبیین نقش دانشکده برای قرارگیری در جایگاه "نماد آموزش عالی" می‌باشد. در سطح مدیریت میانی، نتیجه شامل برنامه پنج ساله دانشکده همراه با بررسی ارتباطات منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای می‌باشد و در سطح مدیریت اجرایی به طرح‌های در دست اقدام دانشکده توجه خاص می‌شود. حاصل این سه مرحله، تبیین و ارائه‌ی سند طرح جامع برای توسعه‌ی دانشکده‌ی معماری پردیس هنرهای زیبا است.

بر اساس ساختار نظری طرح، مدل شبکه‌ای پایا و هدفمندی طراحی شده است (جدول ۱) که شامل بررسی زمان‌های گذشته، حال، آینده نزدیک و آینده دور می‌باشد و نگارندگان تلاش نموده‌اند تا از طریق رهبری^۵، مدیریت^۶، برنامه دهی^۷ و برنامه ریزی^۸ و با توجه به مروری بر ادبیات پژوهش که ارزیابی کیفیت را در معیارهای مختلف

دسته‌بندی نموده اند (Cave, 1997; Lisievici, 2015; Pfeffer, 2015; Sayed & Ahmed, 2015)، پنج شاخصه‌ی اصلی در سامانه‌های آموزش عالی: استاد، دانشجو، نظام آموزشی، امکانات آموزشی و شرایط آموزشی را به منظور ترسیم نقشه راه که در آن تا حد مقدور به توان تعامل دانشکده‌ی معماری به عنوان محتوا^۹ با محیط^{۱۰} (اسلامی، ۱۳۹۲) آن به گونه‌ای سازگار نماید پرداخته اند تا دستیابی به حداکثر جزئیات از طریق مختصات یابی امکان‌پذیر گردد. بر این پایه، مقاله‌ی حاضر به بررسی زمان حال می‌پردازد و اعداد مشخص شده با رنگ خاکستری در جدول ۱ از طریق راهکارهای ذکر شده در روش تحقیق، مورد پژوهش دقیق قرار گرفته‌اند.

تبیین مشکل بر اساس نظرات اساتید دانشکده

معماری

دانشکده‌ی معماری دانشگاه تهران به عنوان زیرمجموعه‌ی یک دانشگاه مادر باید در وجهه‌ی دانشگاهی اصیل همراه با اعمال پایدار و بادوام در حوزه‌ی سیاست‌گذاری‌های کلان و راهبردی فعالیت نماید. برای این منظور خارج شدن از حوزه‌ی کارهای اجرایی و عمل کردن در حوزه‌ی مدیریت عالی می‌تواند راهکار دستیابی به این موضوع باشد تا علاوه بر معرفی نمادی برای آموزش عالی، توانایی ایفای نقش در کشور، منطقه و جهان اسلام نیز بتواند داشته باشد. بحث کنونی در مورد دانشگاهی است که شخصیتی جهانی دارد و این رویکرد، تاکید و الزامی بر رسالت سیاست‌گذارانه‌ی آن در حوزه‌ی آموزش معماری را بیان می‌دارد و بدین منظور در تمام مراحل راهبردی تا اجرایی باید مشکلات و راهکارها بررسی و ظرفیت‌ها شناخته شوند.

در این بخش با نگاهی به مدل شبکه‌ای با ساختار پایا و هدفمند برای دانشکده‌ی معماری، بر اساس پنج محور اساسی دانشجو، استاد، نظام آموزشی-پژوهشی، شرایط آموزشی-پژوهشی و امکانات آموزشی و پژوهشی به صورت انتخاب تصادفی از اساتید دانشکده‌ی معماری پردیس هنرهای زیبا سوالاتی در قالب مصاحبه مطرح گردید. همچنین با توجه به تسلط برخی از اساتید محترم بر مسائل آموزش معماری به صورت آزاد نیز به تبیین مشکلات پرداخته شد و در نهایت این مصاحبه‌ها با توجه به تحلیل محتوی و بر اساس شاخصه‌های مبتنی بر پنج محور مذکور و در وضعیتی که مبین شرایط زمینه‌ای مانند مسائل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود، مورد مذاقه قرار گرفت که نتایج آن نیز در ادامه بیان خواهد شد. با توجه به آنچه در متن مصاحبه‌ها و دسته‌بندی موضوعات بر اساس ساختار نظری

صورت پذیرد و برخی از اساتید معتقد به مناسب بودن روش فعلی هستند.

تبیین مشکل بر اساس نظر دانشجویان دانشکده

معماری

طرح سؤالات پرسشنامه بر اساس مدل شبکه‌ای با ساختار پایا و هدفمند (جدول ۱) دانشکده‌ی معماری صورت گرفت که طی فرآیندی صرفاً به زمان حال مرتبط می‌گشت و بر اساس کدهایی که به هر وضعیت اختصاص داده شد سوالاتی مرتبط با اهداف پژوهشی، آموزشی و کاربردی و همچنین پنج عامل آموزشی استاد، دانشجو، امکانات آموزشی-پژوهشی و شرایط آموزشی پژوهشی در چهار مرحله‌ی رهبری، مدیریت، برنامه‌دهی و برنامه‌ریزی بود، طراحی گردید. چهل و دو سؤال با پاسخ‌های بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم در اختیار تعداد ۱۱۱ دانشجو به صورت تصادفی در مقاطع تحصیلی مختلف (کارشناسی تا دکتری) و در سالهای ورود مختلف قرار گرفت و با استفاده از نرم‌افزار SPSS به تحلیل این آمار پرداخته شد. از بین پاسخ دهندگان به پرسشنامه ۶۸/۵ درصد خانم‌ها و ۳۱/۵ درصد را آقایان تشکیل داده‌اند.

تحلیل بر اساس کدهای اختصاص داده شده به

سؤالات

با توجه به پرسشنامه، سؤالات مربوط به هر یک از کدها جدا شده به عنوان مثال تمام سوالاتی که مربوط به کد ۲ - الف می‌باشند مشخص شد و سپس سؤالات مربوط به هر کد با هم جمع گردید. سپس با توجه به اعداد به دست آمده از جمع آن‌ها دسته‌بندی صورت گرفت و بدین صورت که بیش‌ترین عدد از کم‌ترین عدد کم شد و در سه دسته ضعیف، متوسط و قوی دسته‌بندی گردید. در نهایت فراوانی و درصد هر یک از کدها به دست آمده‌اند (جدول ۲).

طرح بیان شد می‌توان علاوه بر نظریات خاص هر کدام از اساتید مصاحبه‌شونده کلیاتی را بر مبنای "تبیین مشکل از منظر اساتید دانشکده‌ی معماری" عنوان کرد. اساتید در موارد زیر به صورت نسبی دارای اتفاق نظر هستند:

- تعداد پذیرش دانشجویان بالا می‌باشد و ناهماهنگی بین نوع پذیرش دانشجویان وجود دارد؛
  - دانشجویان باهوش و اساتید علاقمند به عنوان یک قوت برای غلبه بر مشکلات عنوان شده است؛
  - اساتید با تخصص‌های خاص برای رشته‌های جدید در دسترس نیستند؛
  - امکانات علمی لازم در اختیار اساتید نیست؛
  - وضعیت ارتقاء اساتید و نوع داوری فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی متناسب با فعالیت‌های اساتید نیست؛
  - سمت و سوی برنامه‌ریزی‌ها و رویکردهای آموزشی - پژوهشی در دانشکده مشخص نیست؛
  - یکسان در نظر گرفتن دانشکده‌ی معماری پردیس هنرهای زیبا با سایر دانشکده‌های سطح کشور نادرست است؛
  - امکانات دانشکده نسبتاً خوب است اما ایده آل نیست؛
  - کمبود فضای فیزیکی اساسی‌ترین مشکل در حوزه‌ی امکانات است؛ و
  - گرایش‌های جدید کارشناسی ارشد دارای امکانات و کارگاه‌های تخصصی لازم نیستند.
- اساتید در مورد موضوع تغییر نظام آموزشی از کارشناسی ارشد پیوسته به کارشناسی پیوسته و گرایش‌های مختلف در مقطع کارشناسی ارشد در تقابل می‌باشند. عده‌ای این تصمیم را قطعی، لازم و موجب رشد رشته و حرفه‌ی معماری می‌دانند و عده‌ای این تغییر را به عنوان خدشه‌ای در پیکره و روش آموزش معماری تلقی می‌نمایند. همچنین در مورد نحوه‌ی پذیرش دانشجو در رشته معماری تعدادی از اساتید بر این عقیده هستند که باید آزمون عملی

جدول ۲: اختصاص کد با توجه به تعامل بین عوامل پنج‌گانه‌ی سامانه‌ی آموزش عالی و مراحل چهارگانه اهداف در طرح پرسشنامه، ماخذ: نگارندگان.

هدف	کد	دانشجو (الف)	استاد (ب)	نظام آموزشی (ج)	امکانات آموزشی (د)	شرایط آموزشی (ه)	کد	دانشجو (الف)	استاد (ب)	نظام آموزشی (ج)	امکانات آموزشی (د)	شرایط آموزشی (ه)
رهبری	۲						۱۸					
مدیریت	۶						۲۲					
برنامه‌دهی	۱۰						۲۶					
برنامه‌ریزی	۱۴						۳۰					

علمی و عملی دانشجویان را دارا می‌باشد اما باید اقدام به اصلاح ساختار نظام آموزشی نماید. همچنین بر اساس نتایج حاصل شده جدول ۳ به ترتیب ارزشگذاری قوی، متوسط و ضعیف و بر اساس راهنمای جدول قابل بررسی است. در این بخش بر اساس نتایج به دست آمده، شاخصه دانشجو بیشترین میزان ضعف (۳۹/۶ درصد) و شاخصه‌های نظام آموزشی و شرایط آموزشی - پژوهشی دارای کمترین میزان ضعف (۴/۵ درصد) بوده است. همچنین شرایط آموزشی - پژوهشی دارای بیشترین قوت (۶۵/۸ درصد) از منظر دانشجویان مورد ارزیابی قرار گرفته است.

بر اساس یافته‌های حاصل شده از کدهای مختلف که مورد تحلیل قرار گرفتند نقاط شاخص زیر قابل شناسایی هستند:

- ضعیف‌ترین نتیجه مربوط به کد (۲۶-الف) یعنی در مرحله‌ی برنامه‌دهی و شاخصه‌ی دانشجو می‌باشد که به سؤال رابطه‌ی دانشکده با خانواده دانشجویان باز می‌گردد و بیانگر رابطه ضعیف دانشکده با خانواده دانشجویان می‌باشد.
- قوی‌ترین نتیجه مربوط به کد (۱۰-ج) یعنی مرحله‌ی برنامه‌دهی و شاخصه‌ی نظام آموزشی - پژوهشی و مربوط به سوالهای ۸ و ۹ می‌باشد و بیانگر این است که علیرغم اینکه دانشکده توانایی پاسخگویی به نیازهای

شکل ۱. ورودی‌های اصلی شهر دزفول جدول ۳: ارزشگذاری جدول ۳: ارزشگذاری کدهای اختصاص یافته بعد از تحلیل پرسشنامه، ماخذ: نگارندگان.

هدف	پژوهشی					آموزشی					کاربردی									
	مرحله	کد	دانشجو (الف)	استاد (ب)	نظام آموزشی (ج)	امکانات آموزشی (د)	شرایط آموزشی (ه)	کد	دانشجو (الف)	استاد (ب)	نظام آموزشی (ج)	امکانات آموزشی (د)	شرایط آموزشی (ه)	کد	دانشجو (الف)	استاد (ب)	نظام آموزشی (ج)	امکانات آموزشی (د)	شرایط آموزشی (ه)	
رهبری	۲							۱۸												
مدیریت	۶							۲۲												
برنامه دهی	۱۰							۲۶												
برنامه ریزی	۱۴							۳۰												

قوی
  متوسط
  ضعیف

۶. یافته‌های پژوهش
به منظور تحلیل یافته‌ها، با ترکیب پنج شاخصه اصلی آموزش عالی و سه هدف اصلی تحقیق (پژوهشی، آموزشی و کاربردی) و با توجه به نتایج برآمده از نتیجه پرسشنامه، یافته‌های زیر بر اساس رده بندی میزان درجه قوت شاخصه‌های پنجگانه آموزش عالی در نظرسنجی از

دانشجویان مورد مطالعه قرار گرفته است. بر این اساس درجه یک بیشترین اهمیت و درجه پنج کمترین میزان اهمیت را به خود اختصاص داده اند (جدول ۴). بر اساس شاخصه‌های مختلف، یافته‌های پژوهش به شکل زیر مطرح می‌گردند:

جدول ۴: رده بندی میزان درجه قوت شاخصه‌های پنجگانه آموزش عالی در نظرسنجی از دانشجویان (درجه ۱ = بیشترین، درجه ۵ = کمترین)، ماخذ: نگارندگان

	۵	۴	۳	۲	۱
هدف پژوهشی	شرایط آموزشی - پژوهشی	نظام آموزشی - پژوهشی	امکانات	دانشجو	استاد
هدف آموزشی	دانشجو	امکانات / نظام آموزشی - پژوهشی	امکانات	پژوهشی	استاد / شرایط آموزشی - پژوهشی
هدف کاربردی	استاد	نظام آموزشی - پژوهشی	دانشجو	امکانات	شرایط آموزشی - پژوهشی

مقابل در هدف کاربردی این شاخصه به صورت ضعیفی (درجه پنج) عمل کرده است. به نظر می‌رسد اساتید علیرغم

شاخصه‌ی استاد، در اهداف آموزشی و پژوهشی، پاسخ قوی تری را به خود اختصاص داده است (درجه یک) و در

متعدد سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... را مدلسازی مفهومی نماییم می توانیم مشکلات کاربردی و اجرایی را حل نموده، در برنامه‌ها تجدید نظر نموده و از نظر استراتژیک (راهبردی) نیز به بهترین جایگاه که مورد انتظار نظام آموزش عالی در ایران و همراه با منطبق شدن با برنامه‌ها و اسناد بالادست پاسخ مناسب داد.

در مدیریت میانی که موضوع بحث این پژوهش بوده است نباید صرفاً گسترش‌های کمی در حوزه‌ی آموزش عالی در نظر باشد و توجه به کیفیت به عنوان یکی از معیارهای اصلی توسعه یکی از نیازهای اصلی است. بر این اساس نتایج تحلیلی از پژوهش حاضر عبارتند از:

- وضعیت موجود به صورت پرشتاب، بی مدل و صنفی است و فاقد برنامه‌های بلند مدت و کوتاه مدت لازم است و حتی از نظر برنامه‌های استراتژیک، همزمان با تحولات منطقه در حوزه‌ی علم نیست.
- برای دستیابی به هدف تبادلات علمی در دانشکده نیاز به نقادی وجود دارد. برای دستیابی به این مهم، ارزیابی و نقادی اطلاعات موجود مورد نیاز خواهد بود.
- جایگاه دانشکده بایستی در عرصه‌ی برنامه ریزی قرار گیرد و تا حد امکان نیروهای فکری خود را برای برنامه‌های مناسب گذشته نگر، ساماندهی حال و آینده‌ی متصور سازماندهی کند.
- امور کاربردی به عنوان وظیفه‌ی همه‌ی دستگاه‌های آموزشی و پژوهشی به عنوان بخش مهمی از یک دانشگاه الگوساز باید متوجه برنامه‌های ایده آلی که نظام جمهوری اسلامی ایران بوده و تعامل بیشتری بین اساتید، دانشجویان و کارکنان در این حوزه‌ها به وجود آید.
- اتصال جریان‌های موجود در دانشکده به جریان‌های جهانی و دنیای الکترونیک از ضروریات است زیرا با توجه به همجواری‌های منطقه‌ای رسالت این کار بسیار مهم جلوه می‌نماید.
- بر اساس یافته‌های پژوهش، در اهداف پژوهشی که در وضعیت موجود بررسی شده است، ارتباط میان شاخصه استاد بیشترین اهمیت را داشته است که نشاندهنده تاکید اساتید بر امر پژوهش است. این در حالی است که با وجود اعتبار کافی دانشگاه، نظام آموزشی - پژوهشی و شرایط آموزشی - پژوهشی مرتبط با هدف ذکر شده در شرایط مطلوبی به سر نمی‌برند که نیازمند ارائه راهکارهایی به منظور بهینه سازی و تغییر در نظام و شرایط موجود است.

عملکرد و علاقه‌ی مناسب و قوی در دو حوزه‌ی آموزش و پژوهش، در حوزه‌ی اهداف کاربردی نتوانسته‌اند رابطه‌ی بین دانشکده با جامعه را تبیین نمایند و یا به ارائه راهکاری برای ارتباط عملی بین دروس، دانشجو و دانشکده با صنعت و جامعه ایجاد نمایند. کم‌رنگ بودن قوت شاخصه‌ی استاد در اهداف کاربردی می‌تواند دلیل بر استنتاج دانشجویان بر این موضوع باشد که اساتید به اندازه‌ی کافی به هدایت تدریس به سمت یک وضعیت واقعی و در ارتباط با نیازهای جامعه و صنعت اقدام نمی‌کنند.

شاخصه‌ی **دانشجو**، در هدف پژوهشی نسبت به دو هدف دیگر (آموزشی و کاربردی) در رده‌ی بالاتری قرار دارد که نشان از اشتیاق دانشجویان برای پیگیری موضوعاتی بر این مبنا است. نکته قابل توجه قرارگیری این شاخصه در جایگاه آخر در هدف آموزشی است و به نظر می‌رسد نوعی عدم ایجاد جاذبه برای دانشجو در هدف آموزشی وجود داشته است که خود محل بحث برای تعیین عوامل آن دارد.

شاخصه‌ی **امکانات** در تمام اهداف وضعیتی متوسط را ارائه می‌دهد. دو نوع تحلیل از قرارگیری این شاخصه در وضعیتی متوسط می‌تواند مورد توجه قرار گیرد: اول نتیجه گیری بر اساس وجود امکانات و عدم استفاده صحیح از آن و یا اختصاص نایجابی این امکانات است، دومین تحلیل، نتیجه گیری بر اساس عدم وجود امکانات و در حد مطلوب نبودن آن است.

شاخصه‌ی **نظام آموزشی - پژوهشی** در هر سه هدف در رده بندی ماقبل آخر (درجه چهار) از نظر قوت قرار دارد و خود به عنوان دلیلی برای کارکرد نادرست یا نامناسب شرایط فعلی در حوزه‌ی آموزش را نمایان می‌سازد. وضعیت شاخصه‌ی نظام آموزشی نشان از نیاز به بازنگری در همه‌ی اهداف دارد و دارای ضعف می‌باشد.

جایگاه شاخصه‌ی شرایط آموزشی - پژوهشی با توجه به نوع هدف نشاندهنده‌ی این است که در حوزه‌ی اهداف پژوهشی دارای ضعف اساسی است، در حوزه‌ی اهداف آموزشی دارای قوت نسبی است و در حوزه‌ی اهداف کاربردی دارای نقش پررنگی می‌باشد.

۷. بحث و نتیجه گیری

تابع تحقیقات صورت پذیرفته در این پژوهش و همچنین مدل‌هایی که در اختیار است، اهمیت مفقوده‌هایی که فرصت تمرکز بر آن‌ها وجود نداشته آنچنان با اهمیت است که چنانچه به آن‌ها پرداخته نشود در امر کیفیت آموزش عالی به مشکلات فراوانی روبرو خواهیم شد و چنانچه بتوان جایگاه حضور خود را از نظر موقعیت‌های

از دیگر سو، تعیین مشکلات اصلی از فرعی که در هر پنج محور اصلی سامانه آموزش عالی و تبیین این مشکلات برای بیان، تشریح و شکافتن بیشتر مشکل برای به دست آوردن دانشی فراتر از آنچه موجود است و همچنین تبدیل آن به راهکارهای کیفی مورد نیاز برای دستیابی به راه حل مورد نظر است. در فرآیند این پژوهش، یکی از مشکلات بزرگی که در استخراج نظرات اساتید مشاهده می‌شود عدم وجود جامع بینی در نگرش نسبت به جوانب مختلف آموزش عالی است که دستیابی به این جامع‌نگری نیازمند آموزش و ایجاد برنامه‌های هدایت، نظارت و گسترش فعالیت‌ها در هر دو فضای برنامه ریزی اجرایی و راهبردی و به منظور بالا بردن توانمندی‌های اساتید و دانشجویان در موضوعات مذکور است.

چنانچه می‌خواهیم به یک آینده پژوهی کامل دست زده و به آرمانهای اسلامی - ایرانی و هویت بخش که برای آینده ایده آل در نظر گرفته شده است، سازمان متولی آموزش عالی در حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری بایست اولویت را برای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری به دانشکده‌ی معماری دانشگاه تهران تفویض نماید و از دیگر سو، اساتید و دانشجویان این دانشکده نیز چنین احساس مسئولیتی را داشته باشند. از طرف دیگر حوزه‌ی اجرایی باید به سمت تصمیمات راهبردی و در انطباق با سند جامع علمی کشور، سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و همچنین منطبق با ایده آل‌ها و متأثر از آینده‌متصور برای دانشکده‌ی معماری حرکت نماید.

1. Development
2. Mapping
3. Simulation Research Methodology
4. Chapin
5. Leadership
6. Management
7. Programming
8. Planning
9. Content
10. Context

ارتباط میان اهداف آموزشی مورد پیگیری در این پژوهش و شاخصه‌ی دانشجو‌دارای کمترین ارتباط می‌باشند که نشان دهنده عدم توفیق شرایط آموزشی حاضر نسبت به این شاخصه در دانشکده می‌باشد. از طرف دیگر شاخصه‌های استاد و شرایط آموزشی - پژوهشی در بالاترین سطح ارتباط و شاخصه‌های امکانات و نظام آموزشی در سطح متوسطی از ارتباط قرار دارند. بر این پایه، اهداف آموزشی در دانشکده در ابتدا از نظر اساتید دانشکده دارای سطح مناسبی است و پس از آن امکانات و نهایتاً موضوع دانشجو برآورده شده است.

در خصوص اهداف کاربردی که به ارتباط با مردم و صنعت می‌پردازد نتایج نشان‌دهنده این است که شرایط آموزشی - پژوهشی در سطح بالایی خواستار ایجاد و دسترسی به این هدف است و در مقابل شاخصه استاد در پایین‌ترین سطح و مرتبه اهمیت قرار گرفته است که بیان‌کننده عدم ایجاد علاقه در استادان برای برآورده‌سازی این هدف می‌باشد. بر این اساس نیاز به ارائه راهکارهایی برای ایجاد چنین ارتباطی ضروری به نظر می‌رسد.

در مجموع موضوع امکانات آموزشی - پژوهشی در حد متوسط می‌باشد. این در حالی است که دانشکده معماری به عنوان زیرمجموعه یک دانشگاه مادر، در این شاخصه شرایط مناسبی را احراز نکرده است.

پی‌نوشت

- فهرست منابع**
- اسلامی، سید غلامرضا (۱۳۸۶). ساماندهی طرح‌های مربوط به هتل‌های پنج ستاره، بنیاد مستضعفان، دفتر مشاوره بنیاد سازه، تهران.
  - اسلامی، سید غلامرضا (۱۳۹۰). مدل‌سازی راهبردهای ساختاری دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران، اقتباس از تجربیات گذشته؛ طرح پژوهشی، معاونت پژوهشی پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران؛ تهران.
  - اسلامی، سید غلامرضا (۱۳۹۲). درسگفتار مبانی نظری معماری؛ علم معمار، تهران.
  - اعتصام، ایرج (۱۳۸۷). تکنولوژی در کنار آموزش سنتی، مجله معماری و فرهنگ، شماره ۳۲.
  - ایزدی، عباسعلی (۱۳۸۴). انتخاب دانشجو برای تحصیل در رشته معماری، مجموعه مقالات دومین همایش آموزش معماری، به کوشش امیرسعید محمودی، انتشارات دانشگاه تهران و نگاه امروز، تهران، صص. ۴۵-۵۴.
  - بحرینی، سید حسین؛ طیبیان، منوچهر (۱۳۸۶). ارزیابی دوره آموزشی دکترای شهرسازی دانشگاه تهران طی دوره ۸۳-۱۳۷۳، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۰، تابستان ۱۳۸۶، صص. ۱۳-۲۲.
  - بازارگادی، مهرنوش؛ آذری احمدآبادی، قاسم (۱۳۸۷). کیفیت و ارزیابی کیفیت در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی، بشری تحفه، تهران.

- دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۸۲). چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، تهران.
- درودگر، قاسم (۱۳۸۸). اصلاح شیوه‌های گزینش دانشجو به منظور ارتقاء کیفیت آموزش معماری، گام‌های عملی برای رسیدن به وضعیت مطلوب، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۸، تابستان ۱۳۸۸، صص. ۲۵-۳۶.
- دوزدوزانی، یاسمین (۱۳۸۹). پردیس هنرهای زیبا (متن انتشار نیافته)، زیر نظر دکتر ایرج اعتصام، دوره‌ی دکتری تخصصی معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.
- دیبا، داراب (۱۳۸۷). آغاز شکل‌گیری دانشکده هنرهای زیبا، مجله معماری و فرهنگ، شماره ۳۲، صص. ۳۴-۳۸.
- زرگری نژاد، غلامحسین (۱۳۸۶). از مدرسه صنایع مستظرفه تا دانشکده هنرهای زیبا، مروری بر زمینه‌های شکل‌گیری و تأسیس دانشکده هنرهای زیبا در دانشگاه تهران، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۰، تابستان ۱۳۸۶، صص. ۵-۱۲.
- ساعد سمیعی، اصغر (۱۳۸۲). سازمان آموزش گروه معماری، مجموعه مقالات دومین همایش آموزش معماری، به کوشش امیرسعید محمودی، انتشارات دانشگاه تهران و نگاه امروز، تهران، صص. ۱۱۹-۱۳۲.
- سعادت‌مند، سعید (۱۳۸۳). کیفیت در آموزش عالی، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران.
- سلطان زاده، حسین (۱۳۸۷). آغاز شکل‌گیری دانشکده هنرهای زیبا، مجله معماری و فرهنگ، شماره ۳۲، تهران، صص. ۵-۱۰.
- شورای دانشکده معماری (۱۳۸۸). صورت جلسات کارگروه طرح جامع دانشکده معماری (متن انتشار نیافته)، معاونت پژوهشی پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.
- شورای دانشگاه تهران (۱۳۱۹). صورت‌جلسات شورای دانشگاه تهران، مجلدات ۱ و ۲، دانشگاه تهران، تهران.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۹). اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، سند نقشه جامع علمی کشور در حوزه هنر و معماری، تهران.
- عزیزی، مهدی (۱۳۸۲). تحول و دگرگونی‌های آموزشی دانشکده هنرهای زیبا، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۱۴، صص. ۴-۱۵.
- مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۹). قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰-۹۴)، تهران.
- محبوبی اردکانی، حسین (۱۳۵۰). تاریخ تحول دانشگاه تهران و موسسات آموزش عالی تهران، دانشگاه تهران.
- معاونت طرح و برنامه دانشگاه تهران (۱۳۸۳). برنامه استراتژیک و برنامه پنج ساله دانشگاه تهران (متن انتشار نیافته)، اداره کل برنامه ریزی دانشگاه تهران، تهران.
- ندیمی، حمید (۱۳۸۳). درآمدی بر تدوین چارچوب برنامه راهبردی دانشکده‌ی معماری و شهرسازی؛ طرح پژوهشی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران؛ ایران.
- نقدبیشی، رضا (۱۳۸۹). آموزش معماری بعد از انقلاب فرهنگی (متن انتشار نیافته)، زیر نظر دکتر ایرج اعتصام، دوره‌ی دکتری تخصصی معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.
- یمنی دوزی سرخابی، محمد؛ ارشادی، آزیتا (۱۳۹۲). کیفیت در آموزش عالی، انتشارات سمت، تهران.
- Cave M (1997). The Use of Performance Indicators in Higher Education: The Challenge of the Quality Movement, Jessica Kingsley Publishers.
- Chapin F. (1974). Human Activity Patterns in The City: Things People Do in Time and in Space, New York, London, Sydney, Toronto: A Wiley Interscience Publication, John Wiley & Sons.
- Lisievici (2015). The forgotten side of quality: quality of education construct impact on quality assurance system, Procedia-Social and Behavioral Sciences, Vol. 180, pp. 371-375.
- Pfeffer FT (2015). Equality and quality in education. a comparative study of 19 countries, Social Science Research, 51, 350-36.
- Sayed Y, Ahmed R (2015). Education Quality, Teaching, and Learning in the Post-2015 Education Agenda, International Journal of Educational Development, Vol. 40, pp. 330-338.
- Tale'pasand S, Nazifi M, Bigdeli I (2009). Validation of the Iranian Version of Student's Evaluation of Educational Quality Questionnaire, Journal of Behavioral Sciences, Vol. 3, No. 2, pp. 127-134.